

Андрій КОЦУР

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ЗУНУ

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Основними чинниками, що впливають на процеси збереження та розвитку трудового потенціалу є: демографічні, економічні, культурні, соціальні, екологічні, організаційні й правові. Важливе місце серед них займають соціальні чинники, які регулюються соціальною політикою держави.

Дослідивши і проаналізувавши соціальні чинники збереження та розвитку трудового потенціалу, можна буде визначити основні напрямки розвитку соціальної політики. До соціальних чинників збереження і розвитку трудового потенціалу належать такі, що впливають на соціальні аспекти життя населення, а саме:

- рівень доходів населення і забезпеченість соціальними стандартами;
- розвиток соціальної інфраструктури (рівень розвитку охорони здоров'я та системи освіти, культури, мистецтва);
- соціальний захист і соціальне страхування;
- розвиток системи соціального партнерства.

Одним із головних напрямків реалізації соціальної політики є підвищення рівня доходів населення. Від його величини залежить мотивація економічно активного населення здійснення трудової діяльності. Доходи населення від цієї діяльності дають змогу відновити затрачені сили та енергію, що були витрачені в процесі праці, а також забезпечити носія трудового потенціалу та членів його родини необхідними життєвими благами для нормального існування.

Упродовж останніх років спостерігалось лише стримування темпів зниження рівня доходів населення. Для збереження та розвитку трудового потенціалу важливе значення має забезпечення високого рівня доходів населення. Цей соціальний чинник впливає на економічну активність населення переважно через стимулюючу та відтворювальну функції заробітної плати.

Держава має забезпечити такі доходи економічно активної частини населення, які дадуть змогу забезпечити їх і членів їхніх родин необхідними життєвими благами, а також гарантувати взаємозалежність між рівнем розвитку індивідуального трудового потенціалу та рівнем доходу. Досягнення високого рівня доходів населення – результат розвитку продуктивних сил, зростання мотивації населення до активної економічної діяльності.

Одним із найважливіших напрямків державного регулювання доходів населення є встановлення основних соціальних гарантій у нашій державі. До них

відносять: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір заробітної плати працівників різної кваліфікації бюджетного сектору; мінімальний розмір пенсії за віком; стипендій студентам навчальних закладів усіх рівнів акредитації; індексація заробітної плати; задоволення потреб у товарах і послугах соціально незахищених верств населення на пільгових засадах.

Встановлення мінімального розміру заробітної плати – головний механізм державного регулювання розміру заробітної плати, як основної частини доходів населення. Мінімальна заробітна плати визначає мінімальний розмір винагороди за просту некваліфіковану працю та впливає на розмір середньої заробітної плати. Мінімальна заробітна плата має забезпечити працівникові, що її отримує, спроможність отримати за неї мінімальний набір продуктів і послуг, необхідних для підтримання життєдіяльності, тобто забезпечити рівень життя не нижче прожиткового мінімуму. Проте, беручи до уваги високу частку тінізації економіки, можна говорити, що розмір мінімальної заробітної плати є граничною величиною офіційної заробітної плати на підприємствах приватної власності, що дає змогу максимально мінімізувати податкове навантаження на фонд оплати праці. У контексті цієї проблематики перед державою постає завдання детінізації заробітної плати з метою визначення реальних доходів населення.

Однією з визначальних характеристик залежності рівня доходів громадян від соціальної політики держави є значна частка в цих доходах соціальної допомоги та різного роду трансфертів. Зокрема, у 2019 р. ця частка становила близько 19,2 % від загальної доходів населення. При цьому згадана частка постійно зменшується, що свідчить про значну ліберальну спрямованість соціально-економічної моделі країни.

При здійсненні заходів щодо підвищення рівня доходів населення необхідно враховувати різницю в заробітній платі працівників різних галузей національної економіки та у різних регіонах країни. За регіонами розмір середньомісячної заробітної плати значно диференційований, від 9696 грн. у Чернівецькій області до 17533 грн. у місті Києві у січні 2021 року.

Схожа диференціація у розмірі заробітної плати склалася в різних галузях національної економіки. У січні 2021 року середній розмір заробітної плати у сфері охорони здоров'я становив 7297 грн., а у фінансовій та страховій діяльності 20080 грн.

Проаналізувавши динаміку різниці в оплаті праці у різних галузях протягом останніх років, можна стверджувати, що дана тенденція є постійною. Тому, необхідно здійснити комплекс заходів, щоби зменшити диференціацію в доходах працівників різних видів економічної діяльності. Окремі види економічної діяльності в деяких регіонах країни є бюджетоутворюючими, що приводить і до диференціації доходів населення у різних регіонах залежно від

розвитку даної галузі національної економіки.

Негативні тенденції спостерігаються у розвитку освітньої сфери, що займає визначальне місце у формуванні якісних характеристик трудового потенціалу. Так, кількість дошкільних закладів за останні роки зменшилась до 14,8 тис. об'єктів у 2019 році, відповідно і кількість місць у них до 1155 тис. місць. Проте потрібно зазначити, що внаслідок зниження рівня народжуваності, що призвело до зменшення кількості дітей дошкільного віку, охоплення їх відповідними виховними закладами залишається практично однаковим (58% у 2019 р.).

Аналогічна тенденція зафіксована і щодо загальноосвітніх навчальних закладів впродовж їх кількість у країні в 2019 році становила 15,2 тис. об'єктів. Основними причинами зменшення кількості шкіл, є зменшення кількості осіб шкільного віку через низький рівень народжуваності в 1990-х роках, а також недостатнє фінансування даних об'єктів соціальної інфраструктури. Особливо характерна ситуація зі зменшенням кількості шкіл та дошкільних закладів у сільській місцевості. Проблема функціонування загальноосвітніх навчальних закладів у контексті розвитку трудового потенціалу вкрай важлива. Саме в період навчання у загальноосвітній школі майбутні носії трудового потенціалу отримують фундаментальні знання, що формують їх світогляд, систему цінностей та пріоритети у житті. Роль початкової школи в житті кожної людини важко переоцінити, тому зусилля держави доцільно спрямувати на всебічний її розвиток, особливо у сільській місцевості. Основними проблемами належного функціонування сільської школи є обмеження фінансових ресурсів, нестача педагогічних кадрів, морально застаріла матеріально-технічна база.

Також, аналогічна ситуація склалась з кількістю закладів професійно-технічної освіти та закладів вищої освіти. Їх кількість постійно зменшується. Ці процеси несуть негативний вплив на розвиток трудового потенціалу.

Важливим аспектом соціальної політики як чинника збереження трудового потенціалу є ефективність функціонування сфери охорони здоров'я. В умовах пандемії корона-вірусу, були виявленні всі негативні явища розвитку даної галузі соціальної сфери. Зокрема це такі: низький рівень оплати праці медичних працівників, низький рівень кадрового забезпечення медичних установ, незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення, нестача місць у лікувальних закладах, тощо.

Отже, підсумовуючи можна стверджувати, що вплив соціальних чинників на процеси збереження та розвитку трудового потенціалу є значним. Завданням держави є забезпечення позитивних тенденцій розвитку соціальної сфери, що дозволить і зберегти наявний трудовий потенціал та й забезпечить його розвиток.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>